

Kontemplativ mystik enligt Hof & Stinissen 1972

Om vi som kristna vill att klassisk, evangelisk kristendom ska överleva och inte uppslukas av en nykristendom som är universalism i kristen språkdräkt, är det helt nödvändigt att börja skilja mellan mystik och mystik. Vi måste få upp ögonen för skillnaden mellan Kontemplativ mystik och Evangelisk mystik. Vi måste välja mellan en upplevelse av "Gud" genom kontemplativ meditation baserad på yogatekniker och pånyttfödelse av nåd genom tro på den Jesus Kristus som apostlarna och urkyrkan vittnar om. Det handlar om ett val mellan två olika vägar, två olika gudsmöten och faktiskt två olika religioner: universalism eller evangelisk kristendom.

Universalister menar att alla religioner i grund och botten är ett och att den mystiska erfarenheten genom djupmeditation är navet där alla förenas. Låt mig citera två kända katoliker, Erwin Bischofberger och William Johnston:

Erwin Bischofberger (jesuit) och Christel Eklöf i *Guds födelse i människan*, Åsak: 1986:

Det finns bara *en* yttersta Sanning, och **erfarenheten** av den är densamma i hela världen. Den kan sägas vara som **navet i ett hjul**, hjulets mittpunkt. De olika vägar på vilka människorna söker sig till Sanningen kan då liknas vid hjulets ekrar som utgår från hjulets ytterring och har sitt inre fäste i navet (s 36).

Den mystiska erfarenheten, när den når tillräckligt djupt, är en port genom vilken människan ingår i **enheten** inte bara **med Gud** utan också med sina **medmänniskor**, ja med hela **skapelsen**. (s 35)

William Johnston (jesuit): *SE – med kärlekens öga*, Proprius: 1978. (Förord av Gunnell Vallqvist, fackgranskning av Katrin Åmell):

Mystiken är en **djupt mänsklig erfarenhet** som man återfinner **i alla kulturer** och i alla tider.

Det fenomen som språket pekar mot är **universellt**. Det kommer en tid då vi kommer att utveckla ett gemensamt sätt att tala och även något slags **gemensam teologi** (s 15-16).

Idag kan vi se hur de här tankarna bredd ut sig inom svensk kristenhet i takt med utbredningen av djupmeditation och kontemplativt "skådande av Gud". Det började på 70-talet i och med att Hans Hof och en del personer omkring honom med erfarenheter av österländska meditationsmetoder bidrog till att djupmeditation infördes i Rättvik. I samband med det utgavs en antologi med texter om meditation och mystik av Hans Hof och Wilfrid Stinissen. Urvalet av texter och textförfattare har Hof gjort tillsammans med den andra antologen, Wilfrid Stinissen. Jag vill här återge en del av innehållet i boken för att visa

- Att de universalistiska tankegångarna fanns med redan här
- Att de bygger på en upplevelse genom djupmeditation, "den mystiska erfarenheten", som hänger ihop med ett förändrat medvetande, "det mystiska medvetandet"

(Avsnittet kan jämföras med andra artiklar i ämnet såsom *Dalai Lama och den kontemplativa alliansen*, *Klyftan i mystik och teologi*, *Evangelisk mystik* och *Vad är kristet i den kristna mystiken?*)

Boken har olika kapitel med texter om mystik, transcendental meditation (TM), zenmeditation, bhakti-yoga och kristen djupmeditation enligt Teresa av Avila och Johannes av Korset. Hans Hof har skrivit det inledande långa kapitlet om djupmeditation och mystik erfarenhet plus en analys av Mäster Eckharts teologi. Stinissen står för en artikel om människan och hennes kropp och två presentationer av Teresa av Avilas och Johannes av korsets mystik. Övriga artikelförfattare är W.T. Stace, Karlfried von Dürckheim, Ane Haagensen-Haptén, Karl David Forsberg, Walter Eidlitz och Hugo Enomiya Lassalle. Antologin avspeglar författarnas gemensamma, universella syn på mystik och teologi.

Meditation och mystik. Antologi av Hans Hof och Wilfrid Stinissen, AB Verbum 1972:

”Det urval av texter, som denna antologi presenterar, kan sägas representera **variationer av en och samma grundform**”, skriver Hans Hof i det första kapitlet som samtidigt är både en inledning och sammanfattning. (Hans Hof, s 7).

Att vi båda antologer koncentrerar vårt urval av texter kring just denna grundform har två förklaringar framför andra.

- Den väg eller de vägar **vi själva provat** ligger inom ramen för detta slag av djupmeditation.
- Den trend av mystik och meditation som idag går över världen ligger till väsentlig del inom området för **det slags erfarenhet** som denna antologi redovisar.

Det som vi då tänker på som en **gemensam nämnare** för de texter vi valt och för mystiktrenden i dag är:

- En **utvidgning** av det vanliga mänskliga **medvetandet** till nya tillstånd bortom det diskursiva tänkandet.
- Denna utvidgning av medvetandet sker genom att det vanliga medvetandet **töms** på innehåll. (s 7).

”Det spelar ingen roll vem eller var människan är, om hon är en munk i ett katolskt kloster eller en hinduistisk munk eller en zen-buddhistisk munk i Japan eller annorstädes.

Processen kan i enskildheter skilja sig i den ena eller andra kulturen, men vissa **grunddrag i den är nästan alltid desamma**. Människan måste sträva och kämpa för att **tömma sitt själsliv på alla sinnesintryck, bilder och tankar**, för att i sitt medvetande helt och hållet frigöra sig från dem”. (W.T Stace, s 30)

Metoder:

Många mystiker tillämpar **tekniska metoder** som går ut på att reducera medvetandets ström från en bred flod till minsta möjliga rännil. Det gör de genom att koncentrera medvetandet till **en enda punkt** eller ett enda föremål och **utestänga allt annat**. Det kan vara **andningen** eller **korta sekvenser av ord**, som man **upprepar** för sig själv. Orden får inte bli något annat än en monoton ljudbild som måste uppta yogins alla tankar.

Det mystiska medvetandet kommer fram när det vanliga medvetandet **skalas av**.(Stace, s 30-31).

Andningen syftar till ett tillstånd där den som övar sig **genomlyses** av den transcendenta verklighet som bor i hans **väsen** (Karlfried Dürckheim, s 64).

Mål:

Djupmeditation har som mål en **andlig utveckling** som innebär att människans potentiella kapacitet förverkligas med hjälp av att **medvetandet utvidgas** och **dolda energiresurser** utnyttjas (Ane Haagensen-Haptén, s 104).

- Att uppnå de **tillstånd i medvetandet**, som både i sig innebär en terapi för den vanliga människan och en **förutsättning för mystisk erfarenhet** är i hög grad en fråga om **metod**, konstaterar Hans Hof i den sammanfattande introduktionen. (s 8).

Antologin har en utförlig presentation av det mystiska medvetandet med exempel från många religiösa traditioner. Kapitlet är författat av W.T Stace.¹

Det mystiska medvetandet

Egenskap I: odifferentierad enhet:

Vittnesbörden om det mystiska medvetandet är **samstämmiga** överallt i världen i alla tider, Europa, Asien, Amerika, säger Stace.²

Det mystiska medvetandet är en ren enhet utan mångfald och ren betyder blottad på allt innehåll. Kärnan i det mystiska medvetandet är en 'odifferentierad enhet'.

”Detta uppfattas överallt i världen som det väsentliga i det mystiska medvetandet – inte bara i **Upanishaderna** utan också hos **Plotinus**, i den **kristna mystiken**, i den **islamitiska mystiken** och i **buddismen**”.³

Upanishaderna

Upanishaderna är texter författade av okända hinduiska mystiker någon gång för 2500 till 3000 år sedan.

Det mystiska medvetandet beskrivs i dem som ett medvetande ”bortom sinnena, bortom förståndet. Det är rent odelat medvetande, i vilket alla förnimmelser av världen och mångfalden helt och hållet är utplånade. Det är ousäglig frid. Det är det högsta goda. Det är Ett Enda – utan all tvåhet. Det är Jaget”.⁴

Plotinus, grekisk-romersk mystiker, 200-talet e.Kr.

”I detta skådande urskiljer vi inte två (olika föremål) och det finns inte heller (något som) två.. Den skådande har själv blivit Enheten, han har inge åtskillnad varken i förhållande till sig själv eller till något annat”.

¹ Hof och Stinissen, s. 29-41

² Hof och Stinissen, s 33.

³ Hof och Stinissen s. 33.

⁴ Hof och Stinissen, s.32.

Jan van Ruysbroeck, 1300-talet

”Den människa som skådar Gud, hennes ande (medvetande) är odifferentierad och utan åtskillnad, och därför känner hon endast Enheten.”⁵

Mäster Eckhart

För att bli delaktig av denna erfarenhet måste man avstå från själens alla aktiviteter. Vad som återstår är Guds odifferentierade väsen.⁶

Martin Buber

”Av egen oförgätlig erfarenhet känner jag väl till, att det finns ett tillstånd, vari vi... upplever en odelad enhet...en enhet som ligger till grund för min egen själs enhet...bortom räckhåll för all den mångfald som själen hittills mottagit av livet”.⁷

Konklusion av Stace:

- **Det mystiska medvetandet är en fullständigt tom enhet utan något föremål eller innehåll!**⁸
- **Det kan upplevas av varje människa oberoende av vad hon tror eller icke tror.**⁹

Egenskap II: Individualitetens upplösning

I vår vanliga medvetenhet tänker vi oss själv som en individuell person, ”jag”. I den introverta mystiska medvetenheten har vi en känsla av att ”jaget” försvinner, upplöses eller bleknar bort i oändligheten. Det förhåller sig så i alla kulturer.¹⁰ Det är som ett slags trance i vaket tillstånd.¹¹

Tennyson

Tennyson upplevde ofta tillstånd av mystisk medvetenhet. De kom över honom spontant, men han kunde också framkalla dem genom upprepning av sitt eget namn. Han beskriver dem som ett slags trance i vaket tillstånd, som han haft allt sedan han var barn. Individualiteten tycktes upplösas och blekna bort i ett ändlöst vara.

Upanishaderna

Liksom ett stycke salt som kastas i vatten smälter bort...på samma sätt är den individuella själen, upplöst i det Eviga.

Henrich Suso 1400-talet: Anden frigörs från sina individuella egenskaper, försjunker i Gud

Eckhart: Själen har förlorat sitt eget Jag och flödar i sin fullhet in i den gudomliga naturens enhet.³⁸

Sufin Al Junayd 1100-talet: Den helige försjunker i helighetens hav.

D.T.Suzuki om *satori*, som är zens beteckning på ’upplysningen’ eller det mystiska medvetandet. ”Det individuella skal, i vilket min personlighet sitter så fast, exploderar i satoris

⁵ Hof och Stinissen, s. 33

⁶ Hof och Stinissen, s 34

⁷ Hof och Stinissen, s. 34

⁸ Hof och stinissen, s 35

⁹ Hof och Stinissen, s 36

¹⁰ Hof och stinissen, s 36

¹¹ Hof och stinisen s 37

ögonblick. Min individualitet smälter ned i något obeskrivligt, något som tillhör en annan ordning än den jag är van vid.

Stace konkluderar:

- **Vi finner alltså att känslan av individualitetens upplösning upplevs av mystiker i helt olika kulturer och tider.¹²**

W. T Stace nämner ytterligare två egenskaper hos det mystiska medvetandet, nämligen en känsla av frid, salighet och glädje och en uppenbarelse av en transcendent verklighet, som mystikern kan kalla ”Gud” eller ”nirvana” eller ”det absoluta”

Kapitlet avslutas med en sammanfattning, där W T Stace påpekar att han här behandlat den ”introverta” (inåtvända) mystikens psykologi.

Det mystiska medvetandet – sammanfattning av W T Stace:

”I detta tillstånd har mystikern **kört bort alla sinnesförmimmelser, bilder och begreppsmässiga tankar** från sitt medvetande. Han har nått den enhet som ligger till grund för medvetandet, en enhet som saknar all differntiering. Dess psykologiska kärna är alltså en **odifferentierad enhet**. Detta tillstånd åtföljs av en känsla av att **individualiteten upplöses**, att den individuella **personligheten smälter** bort i vad han uppfattar som det Oändliga. Han har en intensiv känsla av att detta är uppenbarelsen av en **transcendent verklighet**. Den emotionella färgtonen i denna erfarenhet är en känsla av **salighet och frid**. Och efterverkningarna består slutligen i en säregen sinnesfrid, en förändrad attityd, som i vissa fall kan innebära att det personliga livet genomgår en **fullständig omvandling**, att man tar avstånd från det gemena och onda och vänder sig till det som är skönt och ädelt. Och dessa efterverkningar är i regel inte övergående utan kan vara under obegränsad tid”.

Kommentar:

En del av det här låter förföriskt likt en klassisk pånyttfödelse: salighet, frid, fullständig omvandling. Därför är det förståeligt att Erwin Bischofberger och Christel Eklöf tror att ”den mystiska erfarenheten” är just ”Guds födelse i människan”, vilket också är titeln på den bok som citerades i de inledande exemplen s 1. Men det andra då? Skulle mångfaldens och skönhetens Gud som skapat oss människor till sin avbild med individuella personligheter, egenskaper och en fri vilja nu önska utplåna allt och få oss att uppgå i ”det Oändliga” som sannerligen inte är den Skapare och Himmelske Fader som Jesus och apostlarna vittnar om? Och skulle Han visa oss på samma väg till ”odifferentierad enhet” som i andra religiösa system leder till enhet med det Bibeln kallar avgudar, en väg som beskrivs i Upanishaderna som är hinduismens heliga skrifter, en väg som går förbi Jesus Kristus? I Upanishaderna är det döds-guden Yama som är yogaläraren. Skulle Skaparen och Livets furste samarbeta med dödens herre? Aldrig! Den gode herden varnar sitt folk för främmande gudar och främmande läror, gång på gång genom hela den bibliska historien. Vi uppmanas att välja mellan dödens väg och Livets väg, Jesus Kristus.

Detta är evigt liv, att de känner Dig, den ende sanne Guden och den som Du har sänt, Jesus Kristus.(Joh 17:3).

¹² Hof och Stinissen, s. 38

Så vill vi ödmjuka oss under Gud eller villolärare?

Solveig Hendriksen